

Kazimieras Valaitis (1934–1974) is one of the most distinctive and extravagant Soviet-era figures. Graduating from the LSSR Art Institute as a sculptor, he stood out from other artists of his age for his prolific work and variety of creative expression: he created graphic art prints, painted, collaborated with architects in the furnishing of fashionable cafes and restaurants at the time, and was involved in the design of three USSR pavilions for world expos and economic achievement fairs. The conceptual model for the pavilion at the World Expo in Osaka (1970) was the author's

last submission for the USSR's economic achievements fair at the expo. It is a frieze over 2 metres long carved from polystyrene foam and covered in a thin layer of plaster – it was never realised on account of being too radical for the times. It is currently on display as part of the Modernisation Projects permanent exposition at the National Gallery of Art as a typical object reflecting the spirit and ideas of the time, showing the challenges experienced by an artist-experimentor.

leiva Mazūraitė-Novickienė

Teodoras Kazimieras Valaitis

Dekoratyvinės kompozicijos „Expo-70“ SSRS paviljonui modelis

Putplastis, gipsas, dažai, 10,5x215x8 cm
LNDM, S-3266

Teodoras Kazimieras Valaitis (1934–1974) – viena ryškiausių ir ekstravagantiškiausių sovietmečio asmenybių. Baigęs LSSR dailės institute skulptūros specialybę, iš savo bendraamžių menininkų jis išsiskyrė produktyvumu ir kūrybinės raiškos įvairove: kūrė grafikos estampus, tapė, aktyviai bendradarbiavo su architektais įrengiant to meto populiarias kavines ir restoranus, apipavidalino SSRS paviljonus pasaulinėse parodose ir ūkio pasiekimų mugėse Leipcige (1966), Monrealyje (1967) ir San

Paule (1969). Darbas prie visuomeninių interjerų dekoravimo leido T. K. Valaičiui išsivaduoti iš monumentaliosios skulptūros kanono suvaržymų, eksperimentuoti su modernesne raiška, išmėginti įvairesnes medžiagas.

Pasaulinės „Expo“ mugės Osakoje paviljonui sukurtas koncepcinis maketas (1970) – vėlyviausias ir paskutinis autoriaus pasiūlymas SSRS ūkio pasiekimų parodai pasaulinėje parodoje. Vis dėlto manytina, kad dėl pernelyg modernių sprendimų šis darbas užsakovės – SSRS geologijos ministerijos – buvo atmestas ir liko neišplėtotas ir neįgyvendintas.

Į Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus rinkinį 2021 m. patekęs artefaktas – daugiau kaip

Teodoras Kazimieras Valaitis.
Dekoratyvinės kompozicijos
„Expo-70“ SSRS paviljonui
modelis. 1969
Putplastis, gipsas, dažai,
10,5x215x8 cm
LNDM, S-3266
Fot. Antanas Lukšėnas,
LNDM

2 m ilgio frizas, drožtas iš putplasčio ir dengtas plonu gipso sluoksniu. Kompozicija atlikimo technika ir plastikos kalba artima menininko plėtotai organinių formų mažosios plastikos skulptūrų serijai „Sąveikos“, saugomai muziejuje nuo 2004 m. Frizą sudaro išraiškinga abstrahuota graikinio riešuto kevalė formų pynė, o kiekvieną jos segmentą – panašus, bet netapatus grandinės principu sunertas narelis. Medinė lentynėlė, prie kurios pritvirtintas frizas, pagaminta vėliau ir yra menininko bičiulio ir kūrybinio palikimo saugotojo Gedimino Kavaliausko darbas.

Kolekciją papildžiusi išraiškinga kompozicija, kaip ir minėtų biomorfų serijos kūriniai,

įkvėpti britų skulptoriaus Henry'io Spencerio Moore'o kūrybos, kuri anuomet smarkiai veikė Lietuvos skulptorius, jo kūrybinių reprodukcijų plito tarp vietos menininkų. Kokia buvo šio dekoratyvinio akcento realizavimo vizija, dekla, liko nežinoma, tačiau, kaip byloja istorija, kompozicijos inovatoriškumas užsakovams atrodė per radikalus. Šiuo metu kūrinys eksponuojamas Nacionalinės dailės galerijos nuolatinės ekspozicijos skyriuje „Modernizacijos projektai“ kaip to laikotarpio dviasia, idėjas ir menininko eksperimentatoriaus patiriamus išbandymus atspindintis objektas.

Ieva Mazūraitė-Novickienė